

Adil Dünya İnancı ve Yaşam Doymu Arasındaki İlişkide Öz Yeterliliğin Aracı Rolü: Sağlık Yöneticiliği Adayları Üzerine Bir Araştırma

The Mediating Role of Self-Efficacy in the Relationship Between Belief in Just World and Life Satisfaction:
A Research on Health Management Candidates

Murat BAŞ¹, Ferhat Onur AĞAOĞLU²

ÖZ

Bu çalışma ile sağlık yöneticiliği adayları özelinde adil dünya inancı ve yaşam doymu arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracı rolünün belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın evrenini 323 kayıtlı öğrencisi bulunan Sağlık Yönetimi bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemin belirlenmesinde kullanılan formül sonucu %95 güven aralığında 179 öğrenciyle yapılacak anketin yeterli olduğu tespit edilmiş; 242 öğrenciye ulaşılarak online anket yoluyla elde edilen veriler SPSS 22 ve AMOS 24 programları aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda adil dünya inancının öz yeterlilik ve yaşam doymu ile arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bununla beraber adil dünya inancı ve yaşam doymu arasındaki ilişkide öz yeterliliğin kısmi aracı rolü olduğu belirlenmiştir. Analiz sonuçları paralelinde durum tespiti yapılmış, sağlık yöneticisi adaylarına önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Yönetimi, Adil Dünya İnancı, Öz Yeterlilik, Yaşam Doymu

ABSTRACT

With this study, it was aimed to determine the mediating role of self-efficacy in the relationship between belief in a just world and life satisfaction, in particular for health management candidates. The population of the research consists of Health Management students of a university with 323 registered students. As a result of the formula used to determine the sample, it was determined that the questionnaire to be made with 179 students was sufficient at the 95% confidence interval; 242 students were reached and the data obtained through the online questionnaire were analyzed through SPSS 22 and AMOS 23 programs. As a result of the research, it was determined that there is a positive and significant relationship between belief in a just world and self-efficacy and life satisfaction. However, it has been determined that self-efficacy has a partial mediating role in the relationship between belief in a just world and life satisfaction. In parallel with the results of the analysis, the situation was determined and suggestions were made to the health administrator candidates.

Keywords: Health Management, Belief in Just World, Self-Efficacy, Life Satisfaction

Cumhuriyet Üniversitesi Bilim Etik Kurulundan 01.04.2022 tarih ve 2022/9 sayılı ile onay alınmıştır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Murat BAŞ, Yönetim ve Organizasyon, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, murat.bas@erzincan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9479-4571

² Ar. Gör. Dr., Ferhat Onur AĞAOĞLU, Sağlık Yönetimi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, fagaoglu@erzincan.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5366-6154

İletişim / Corresponding Author: Murat BAŞ
e-posta/e-mail: murat.bas@erzincan.edu.tr

Geliş Tarihi / Received: 26.06.2022
Kabul Tarihi/Accepted: 24.09.2022

GİRİŞ

Küresel sağlık krizi, pandeminin yarattığı yıkıcı etki, sağlık sektöründe giderek yoğunlaşan rekabet şartları, sağlık hizmetlerine talebin gün geçtikçe artması gibi problemler beraberinde bu sorunların üstesinden gelecek profesyonellerin gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. Sağlık hizmetlerinin etkili ve verimli yönetim anlayışı ile sunularak, sektörün problemlerine akılcı ve profesyonel çözümler üretmenin sağlık yönetimi alanında eğitim almış bireyler ile mümkün olabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Sağlık yönetimi lisans eğitimi müfredatları incelendiğinde sağlık işletmeleri özelinde belirlenen yönetim derslerinin yanında verilen muhasebe, hukuk, işletme ve ekonomi eğitimi teoride; staj uygulamaları ise pratikte öğrencilere bilgi ve donanım sağlayarak sektöre hazır bir şekilde başlamalarının planlandığını göstermektedir. Ülkemizde özellikle kamu kurumlarında sağlık yönetimi eğitimi almış bireylerin yeterince istihdam edilmediği görülmektedir. Sağlık sektörünün profesyonel yöneticilere ihtiyacının olduğu açıkça ortada olmasına rağmen iş olanaklarının kısıtlı olması yönetici adaylarının gelecek kaygısı taşımalarına ve sektörün bu alanda eksik kalmasına sebebiyet vermektedir.

Çalışmada kullanılan anketin bileşenleri araştırmacılar tarafından yönetici adaylarının durum tespiti ve geleceğe bakışlarıyla ilgili ipuçları verebileceği düşünülerek tercih edilmiştir. Anketin bileşenleri hakkında kısaca bilgi verdikten sonra bu ölçeklerin neden tercih edildiğini ve çalışmanın amacını detaylandırmak daha anlamlı olacaktır. İlk olarak adil dünya inancı teorisine göre, bireylerin herkesin gerçekten hak ettiğini aldığı ve elde ettiğini hak ettiği; iyi bireylerin başına iyi, kötü bireylerin başına ise kötü şeylerin geldiği bir dünyada yaşadıklarına inanma ihtiyacı vardır.¹ İkinci olarak öz yeterlilik; bireyin amaca ulaşmak için gerekli olan davranışları organize etme ve gerçekleştirme yeteneklerini anlaması olarak tanımlanmaktadır.² Yaşam doyumu ise; kişinin yaşamının ne derecede iyi olduğunu

veya yaşantısını nasıl değerlendirdiği şeklinde açıklanmaktadır.³

Bu çalışma ile sağlık yöneticiliği adaylarının adil dünya inancı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracı rolünün belirlenmesi hedefi paralelinde durum tespiti yapılması amaçlanmıştır. Hata payı kabul edilmeyen sağlık hizmetleri sunumunda yönetici olarak çalışacak adayların bakış açılarını geliştirmeleri sektörde kendilerine avantaj sağlayacaktır.

1.Kavramsal Çerçeve

1.1. Adil Dünya İnancı

Adil bir dünya inancına ilişkin teori, bireylerin adil bir dünyada yaşadıklarına inanma ihtiyacına sahip olduklarını gösterir. Bu inanç, kişisel adil bir dünya inancı ve adil bir dünyaya genel inanç olarak ikiye ayrılır; kişisel adil dünya inancı dünyanın kendine adil olduğu inancına atıfta bulunur; genel adil dünya inancı ise dünyanın diğer insanlara adil olduğu inancını ifade eder.⁴ Bu açıklama örneklendirilecek olursa bireylerin yüksek kişisel adil dünya inancına sahip pozisyonları "hak ettiğimi alıyorum", yüksek genel adil dünya inancına sahip durumları ise "insanlar hak ettiğini alıyor" duygusunu verir.⁵ Genel olarak dünyanın adil olduğu varsayımı, bireyin "kendini uzun vadeli hedeflerin peşinde koşmaya ve hatta günlük yaşamın sosyal olarak düzenlenmiş davranışlarına adanması" yardımcı olur.⁶ Bu inanç, kişiler arası bir sözleşme işlevi görür ve insanların kendilerini güvende, olumlu ve kontrol altında hissetmelerinin yanı sıra iyimser olmaları ve dünyayı öngörülebilir ve yönetilebilir bir yer olarak algılamaları için gereklidir.⁷ Ayrıca belirgin adil dünya inancına sahip insanlar diğer insanlar tarafından adil bir şekilde muamele göreceklere beklentisiyle, başkalarının talepleri karşısında daha az sıkıntılı veya tehdit altında hissederler.⁸

1.2.Öz Yeterlilik

Bandura'nın sosyal bilişsel teorisine göre öz yeterlilik; davranışı etkilemek için ana faktör algılanan, yani bireylerin arzulanan sonuca ulaşmak için gereken belirli bir

aksiyonu gerçekleştirme kabiliyetlerine olan inançlarıdır⁹. Öz yeterliliği olan bireyler, geleceklere odaklanır ve eylemlerinin olası başarı senaryolarını geliştirir. Bu nedenle, planlamaya daha bağlı olmaları beklenmektedir¹⁰. Sosyal öğrenme kuramı öz yeterliliği yüksek olan kişilerin gelecek beklentilerinin daha pozitif veya daha az negatif olacağını belirtmektedir¹¹.

1.3. Yaşam Doymu

Diener, öznel olarak iyi oluşun duygusal iyi oluştan (olumlu ve olumsuz duygulanım) ve yaşam doymundan oluştuğunu ifade etmektedir.¹² Yaşam doymu ise kişinin kendi yaşamının bir bütün olarak bilişsel değerlendirmesidir.¹³ Bir diğer tanımıyla yaşam doymu; kişinin kendi yaşamını ve/veya belirli yaşam alanlarını genel olarak değerlendirmesi olarak tanımlanmıştır.¹⁴ Bireyin hayata bakışı, kısa süreli olaylara verilen duygusal tepkilerden çok bilişsel referanslara dayandığından, yaşam doymu kavramsal olarak duygusal bileşenden daha istikrarlı olarak kabul edilir.¹⁵

2. Araştırma Hipotezleri

2.1. Adil Dünya İnancı ve Yaşam Doymu

Lipkus, Dalbert ve Siegler (1996) tarafından yapılan bir çalışmada, yalnızca kişisel adil dünya inancı tutarlı bir şekilde; daha az depresyon, daha az stres ve daha yüksek yaşam doymunu desteklemektedir¹⁶. Dzuka ve Dalbert (2002), kişisel adil dünya inancının kısa süreli işsiz kalan gençlerin yaşam memnuniyetine katkıda bulunduğunu belirtmiştir.¹⁷ Correia, Batista ve Lima (2009) kişisel adil dünya inancının yaşam memnuniyetini pozitif etkilediğini araştırmalarıyla ile göstermiştir¹⁸.

H₁: Adil dünya inancı ile yaşam doymu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.

2.2. Adil Dünya İnancı ve Öz Yeterlilik

Freedman vd. (2003) göre bireylerin adil dünya inancının artması öz yeterliliğinin de artmasına, azalması iki kavramın seviyesinin aynı şekilde birlikte azalmasına sebep verir¹⁹. Mohiyeddini ve Montada dünyada adaleti

teşvik etmek için öz yeterliliği; adil bir dünyayı öznel bir hedef görmenin ön koşulu olarak belirtmiştir²⁰. Ok, yaptığı çalışmada adil dünya inancı ve öz yeterlilik arasında anlamlı bir ilişki olduğunu tespit ederek bu durumu destekler sonuç ortaya koymuştur²¹.

H₂: Adil dünya inancı ile öz yeterlilik arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.

2.3. Öz Yeterlilik ve Yaşam Doymu

Gilman ve Huebner (2003) bireylerin yaşantıları boyunca devamlı bir ilerleme ve değişime tabi olduğunu, bu durum değerlendirildiğinde karşılaşılan durumlarda öz yeterliliği güçlü olanların düşük olanlara göre daha kolay mücadele ettiğini ve öz yeterlilik ile yaşam doymu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir²². Vecchio vd. (2007), öz yeterlilik algısının yaşam doymunu olumlu yönde etkilediğini ve çalışmalarını neticesinde öz yeterlilik ile yaşam doymu ilişkisinin anlamlı olduğunu belirtmişlerdir.²³ Kişinin yaşamının genel bir değerlendirmesi olarak açıklanan yaşam doymunun; gelir seviyesi, ırk, yaş, cinsel tercih gibi değişkenlerden çok etkilenmediği gözlenirken, bireyin sahip olduğu kültür, insanlarla ilişkileri ve şahsi eğilimleri gibi insan psikolojisi ile bağlantılı parametrelerin yaşam doymu ile anlamlı ve pozitif ilişkileri olduğu belirlenmiştir.²⁴

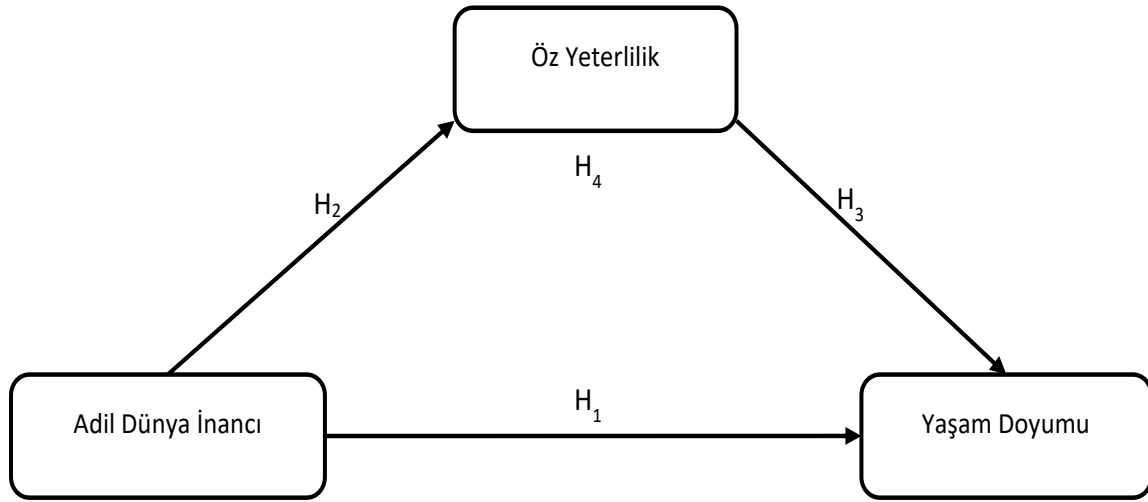
H₃: Öz yeterlilik ile yaşam doymu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.

2.4. Öz Yeterliliğin Aracı Rolü

Kavramsal çerçeve başlığı altında verilen bilgiler ve örnekler göz önünde bulundurulduğunda öz yeterliliğin yaşam doymu ve adil dünya inancı ile pozitif yönlü ilişkisi bulunduğu görülmektedir. Bu açıklamalar ışığında literatürde adil dünya inancı ve yaşam doymunun ilişkisinde öz yeterliliğin aracı rolü üzerine bir çalışma bulunmamasına rağmen; adil dünya inancı-öz yeterlilik, adil dünya inancı-yaşam doymu ve öz yeterlilik-yaşam doymu ilişkilerinde literatürde belirtilen pozitif, anlamlı ilişkiler ve Şekil 1'de belirtilen araştırma modeli paralelinde H₄ oluşturulmuştur.

H₄: Adil dünya inancı ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracılık rolü

vardır.

Şekil 1. Araştırma Modeli

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma evrenini 2021-2022 eğitim öğretim yılında Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümünde öğrenimlerini gören 323 öğrenci oluşturmaktadır. Evreni temsil edecek örneklem büyüklüğü, %95 güven düzeyinde 179 kişi olarak belirlenmiştir²⁵. Bu kapsamda sağlık yönetimi öğrencilerine Google Forms online anket platformdan ölçekler hazırlanmış ve anket formuna erişim linki öğrencilerle paylaşılmıştır. Anket uygulaması yapılmadan önce gerekli izinler alınmıştır. Anket uygulamasına 242 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların %77,3'ü bayan öğrenci, %22,7'si erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin %33,1'i 17-20 yaş aralığında, %56,6'sı 21-24 yaş aralığında ve %10,3'ü ise 25 yaş üstü öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflar incelendiğinde %13,6'sı 1. Sınıf, %43,4'ü 2.sınıf, %30,2'si 3. sınıf ve %12,8'si 4.sınıf öğrencileri ankete katılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın etik yönden uygunluk oluru için Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Etik Kurulu'na başvurularak, E-60263016-050.06.04-159619 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Adil Dünya İnancı Ölçeği: Ankete katılan öğrencilerin adil dünya inançlarının ölçümünde, Dalbert (1999) tarafından geliştirilen, Türkçeye uyarlaması Göregenli (2003) tarafından yapılan 13 ifadeden oluşan 5'li likert derecelendirmesine sahip ölçek kullanılmıştır²⁶⁻²⁷.

Öz Yeterlilik Ölçeği: Öğrencilerin öz yeterlilik düzeyini ölçmek amacıyla Sherer ve Adams (1983) tarafından geliştirilen tek boyutlu ve 17 ifadeden oluşan 5'li likert tipi ölçek kullanılmıştır²⁸.

Yaşam Doyumu Ölçeği: Öğrencilerin yaşam doyumu algısını ölçmek için Diener vd., (1985) tarafından geliştirilen ve Türkçeye Şimşek ve Aktaş (2014) tarafından uyarlanan tek boyutlu 5 ifadeden oluşan 5'li likert tipi ölçek kullanılmıştır²⁹.

Verilerin Analizi

Araştırmadaki ölçekleri analiz etmek için SPSS 22, AMOS 23 ve SPSS MACRO analiz programları kullanılmıştır. Araştırmadaki verilerin analizleri AMOS 23 paket programıyla, araştırmadaki ölçeklere

doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Araştırmadaki verilerin analizinin son safhasında ise, araştırmanın hipotezlerini test etmek için PROCESS MACRO analizi uygulanmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Ölçüm Modeli

Hipotez testlerine geçmeden önce, araştırmanın ölçüm modeline ait değişkenlerin ayırt ediciliğini incelemek için doğrulayıcı faktör (DFA) analizi yapılmıştır. Araştırmanın ölçüm modelinin ($\chi^2/df = 1,64$ RMSEA=0.05; CFI=0.90; TLI= 0,90; SRMR=0.08) alternatif modellere göre daha iyi uyum iyiliği değerine sahip olduğu tespit edilmiştir³⁰.

Hipotezlerin Testi

Araştırmanın doğrulayıcı faktör analizi yapıldıktan sonra, araştırmada kullanılan ölçeklere ait korelasyon analiz sonuçları Tablo 1'de verilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerlilik analizi, daha önce yapılan çalışmalarda kabul gördüğünden dolayı ölçeklere ait geçerlilik analizi yapılmamıştır.

Tablo 1. Ölçeklere Ait Korelasyon Analizi Tablosu

	\bar{x}	S. S.	1	2	3
Adil Dünya İnancı	3,72	0,82	(0,95)		
Öz Yeterlilik	3,51	0,65	0,46**	(0,93)	
Yaşam Doymumu	3,49	0,85	0,50**	0,79**	(0,92)

Tablo 1'de araştırmanın ölçeklerine ait ortalama, standart sapma ve korelasyonlar verilmiştir. Tabloda adil dünya inancı (0,95), öz yeterlilik (0,93) ve yaşam doymumu (0,92) ölçeklerine ait güvenilirlik katsayılarının, referans alınan $0,80 < \alpha < 1$ aralığında yüksek derecede güvenilirliğe sahip olduğu tespit edilmiştir³¹. Tablodaki bulgular incelendiğinde adil dünya inancı ile yaşam doymumu ($r=0,50$; $p<0,01$) ve öz yeterlilik ($r = -0,46$; $p<0,01$) arasında anlamlı ve pozitif

ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca Tablo 1'de öz yeterlilik ile yaşam doymumu arasında anlamlı ve pozitif ilişki ($r=0,79$; $p<0,01$) olduğu tespit edilmiştir.

Ölçüm modelinin doğrulanmasından sonra, araştırma hipotezleri (Hipotez 1, Hipotez 2, Hipotez 3 ve Hipotez 4) analiz edilmiştir. Araştırma hipotezlerine ait sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Aracılık Testine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Öz Yeterlilik						
Değişkenler	β	SH	T	P	EDGA	EYGA
Adil Dünya İnancı	0,37	0,05	8,12	0,000	0,28	0,46
Yaşam Doymumu						

Tablo 2. (Devamı)

Değişkenler	β	SH	T	P	EDGA	EYGA
Öz Yeterlilik	0,83	0,06	13,21	0,000	0,71	0,96
İşte Kendini Yetiştirme (Doğrudan Etki)	0,21	0,05	4,23	0,000	0,11	0,31
İşte Kendini Yetiştirme (Toplam Etki)	0,52	0,06	8,91	0,000	0,41	0,64
			Etki	SH	EDGA	EYGA
Aracı Etki			0,31	0,04	0,22	0,38

Tablo 2'deki sonuçlar incelendiğinde adil dünya inancı ve yaşam doyumu arasında pozitif ve anlamlı ilişki olduğu görülmektedir ($\beta = 0,21$; $p < 0,01$). Bu sonuca göre H_1 hipotezi kabul edilmiştir. Tablodaki ikinci bulgu, adil dünya inancı ile öz yeterlilik arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($\beta = 0,37$; $p < 0,01$). Bu sonuç H_2 hipotezinin kabul edildiğini göstermektedir. Tablodaki üçüncü bulgu ise, öz yeterlilik ile yaşam doyumu arasında anlamlı ve pozitif ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Elde edilen bu sonuçla H_3 hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırmada öz yeterliliğin, adil dünya inancı ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide aracı role olup sahip olup olmadığını test etmek için regresyon analizi uygulanmıştır. Bu bağlamda araştırmadaki ölçekleri analiz

etmek için Process Macro paket programı tercih edilmiştir. Analizleri uygularken Model 4 ve Bootstrap tekniği ile 5000 yeniden örneklem seçenekleri işaretlenmiştir. Bootstrap yöntemiyle yapılan aracılık etki analizlerinde, hipotezlerin desteklenebilmesi için %95 güven aralığındaki GA (güven aralığı) değerlerinin sıfır (0) olmamasına dikkat edilmelidir.³²⁻³³ Tablo 2'deki veriler incelendiğinde adil dünya inancının öz yeterlilik aracılığıyla yaşam doyumu üzerinde dolaylı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir ($\beta = 0,31$). Dolaylı etkinin anlamlılığına ilişkin güven aralıkları incelendiğinde bu etkinin anlamlı olduğu söylenebilir (%95 GA [0,22-0,38]). Elde edilen bu sonuca göre H_4 hipotezi kabul edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada adil dünya inancı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracı rolü incelenmiştir. Bu bağlamda Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü öğrencilerine Google anket platformundan anket linki gönderilmiş ve 242 anket toplanmış, elde edilen veriler sonucu yapılan analizler aşağıda özetlenmiştir:

Araştırmada adil dünya inancının yaşam doyumunu anlamlı ve pozitif olarak etkilediği görülmüştür. Elde edilen bu sonuç daha önce yapılan araştırmalardaki sonuçları desteklemektedir.³⁴ Öğrencilerin adil dünya inancı ve inanışlarının pozitif ve yüksek olması, onların yaşama olan bağlılığını,

beklentilerinin karşılanmasını, istek ve arzularının tatmininde doyuma ulaşmasını önemli ölçüde sağlamaktadır. Üniversite öğrencilerinin adaletli bir yaşam inancı ve beklentisi onların yaşama bağlanmasında, sosyal yaşamdaki psikolojilerini, bireysel akademik başarısına ve kariyer hedeflerine ulaşmadaki arzularını da önemli oranda etkileyecektir. Adil dünya inancının yüksek olması kişilerin yaşam doyumunu olumlu etkileyerek, onların psikolojik durumlarını da olumlu olarak etkilemektedir.³⁵ Öğrencilerin adil bir dünyaya sahip olma inancı ve isteği, hayata dair pozitif değerlendirmelerinin negatif değerlendirmeye oranla yüksek olmasına ve yaşam kalitesinin artmasına da etki edebilir.²⁴

Araştırmadan elde edilen ikinci bulgu, adil dünya inancının öz yeterliliği anlamlı ve pozitif olarak etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonucu daha önce yapılan araştırmalarda desteklemektedir.¹⁸⁻²¹⁻³⁶ Adil dünya inancı yüksek olan bireyler, başkalarının yaşamış olduğu olaylardan etkilenecekleri kendi başlarına bu tip olayların gelmesinden korktuklarını belirtmişler.³⁷ Bu bağlamda insanlar başkalarının yaşadığı kötü tecrübeleri, kendilerinin yaşamamaları için öz yeterliliklerini geliştirmek ve yükseltmek için sürekli çaba sarf ederler. Dünyanın adil bir yer olduğu inancı arttıkça öz yeterlilik inancı da artabilir.

Araştırmada elde edilen üçüncü bulguda ise; öz yeterliliğin yaşam doyumunu anlamlı ve pozitif etkilediği görülmüştür. Öz yeterlilik ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin pozitif olması aynı zamanda bu ilişkinin doğru orantılı olduğunu da göstermektedir. Yani bireyin öz yeterlilik düzeyi arttıkça yaşam doyumunu da artırabilir. Bireyin sahip olduğu ve diğer insanlardan onu farklı kılan bilgi, beceri ve yetenek gibi özelliklerin başarıyla bütünleşmesi, elde edilen başarıların çokluğu, bireyde ben yapabilirim, başarabilirim duygusunu ve inancını ön plana çıkarabilir. Bu duygu ise bireyin öz yeterliliğini yükseltecek önemli bir faktördür. Bireyin neyi başarıp neyi başaramayacağı duygusu onun öz yeterlilik inancıdır.³⁸ Öz yeterliliği yüksek olan bireylerin yaşamından duyduğu mutluluk ve doyum ise yaşamını pozitif değerlendirmesine sebep olacaktır. Bu bakımdan öğrencilerin ebeveynlerinin ve öğretim elemanlarının öz yeterlilik duygusunu artırmaya yönelik çaba sarf etmeleri gerekmektedir. Kişinin bir şeyi başarabilme inancı onun yaşam doyumunu da etkileyebilmektedir. Öğrenciler kendi kapasitelerini doğru değerlendirmesi, onların yaşamdan beklentilerini, istek ve arzularını doğru değerlendirmesine etki edebilecektir. Sonuç olarak eğitimciler ve ebeveynler çocuklarının neyi başarabileceği konusunda onlara destek sağlarsa; onlarda sahip oldukları öz yeterlilik inancını yükseltmeye çalışacaklardır.

Araştırmada son bulgu olarak; adil dünya inancı ve yaşam doyumları arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracı role sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç adil dünya inancının yaşam doyumunu hem doğrudan hem de öz yeterlilik vasıtasıyla etkilediğini göstermiştir. Diğer bir ifadeyle; bireyin adil dünya inancına sahip olması beraberinde öz yeterlilik inancının artmasına, başarabilme duygusunun artmasına, kişinin kendi becerilerini gerçekleştirmesindeki inancının artmasına, yaşamlarına ilişkin olumlu yargıların oluşmasına etki ettiği sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin yaşadığı toplumu adil bir yer olarak algılaması veya inancının oluşması, sahip olduğu becerilerin kendilerini yeterli hissetmesine ve yaşamlarına ilişkin olumlu yargıların artmasına neden olabileceği söylenebilir. Bu bağlamda öğrencilere adil bir dünya sunulursa, öz yeterlilik inançlarını pozitif olarak etkileyerek güçlükler karşısında bile çabuk pes etmeyerek gayret ve azim gösterebilecekleri düşünülebilir. Bu gayret ve azim ise onları hayata bağlamaya, hayattan tat ve lezzet alarak yaşamlarını mutlu geçirmelerine neden olabilir.

Adams (1965)'in Eşitlik Kuramına göre, bireyin başarıma ve tatmin olma duygusunun yaşadığı toplumda algıladığı eşitlik ve eşitsizliklere bağlı olduğu varsayılmaktadır. Birey bu algının sonucunda yaşadığı örgütün veya yerin adil olup olmadığını düşünmektedir.³⁹ Eşitlik kuramında birey, elde ettiği sonuçla diğer bireylerin elde ettiği sonucunu karşılaştırma yapar. Bu değerlendirme sonucunda birey eşitsizlik olduğu yargısına varırsa, eşitsizlik durumuna maruz kaldığını anlar. Tam tersi olursa da adil olduğu inancı bireyde meydana gelir. Adil dünya inancı yüksek olanlar, sosyal yaşamında ve iş yaşamında daha başarılı olabilirler. Bu bağlamda bireylerin adil dünya inançları ne kadar güçlüyse, yaşam olaylarını ve başkalarının kendilerine yönelik davranışlarını kişisel olarak daha adil olarak değerlendirirler. Bu değerlendirme dünyayı anlamlı ve yaşamları üzerinde kontrolleri varmış gibi görmelerini teşvik eden, yaşama dair olumlu bir yansıma sağlayabilir. Bireylerin gelecek için umutlu olmaları,

refahlarını koruyabilmesine ve yaşadığı hayattan tatmin olma ve yüksek doyum almalarını sağlar.

Sonuç olarak bireyin yaşadığı toplumun veya hayatı adil olarak görmesi; yaşamında mutlu olmasına, kendini yaşadığı hayatta mutlu hissetmesine, neyi başarmaya yetkin olacağına veya kendi kapasitesinin neleri başarabileceğine olan inancını da etkileyecektir. Üniversite öğrencileri toplumların gelecek planlarındaki en önemli bileşenlerinden biridir. Eğer toplum olarak gelecek nesillere adil bir dünya bırakamazsak onların gelecekte yaşamlarından haz ve mutluluk duymasını bekleyemeyiz. Bir öğrenci sahip olduğu bireysel özelliklerin farkında değilse; neyi başarıp neyi başaramayacağı konusunda kendi öz yeteneklerinde inanç eksikliği yaşarsa, yaşama dair beklentisi kalmaz ve mutsuz bir hayat geçirmek zorunda kalabilir. Öğrencilerin kendi yaşamlarına dair genel yargı ve değerlendirmelerinin olumsuz olması, başarısızlığa ve psikolojik sıkıntılara da neden olabilir. Bu bakımdan adil bir dünya inancına sahip olmayan öğrencilerden başarı ve sahip olduğu yeteneklerini sergilemeleri beklenemez.

Bu araştırmanın literatüre katkılarının yanı sıra bazı kısıtları bulunmaktadır. İlk olarak

araştırmada önceden hazırlanmış anket formları kullanıldığı için değişkenler arasındaki ilişkiler bu kapsamda değerlendirmeye alınmıştır. Ayrıca, araştırmada kesitsel yöntemle bir kereye mahsus elde edilen veriler analiz edilmiştir. Son olarak, araştırma yalnızca Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Gelecekteki çalışmalar, farklı il ve sektörlerden katılımcılardan, boylamsal yöntemle elde edilecekleri verilerle daha geniş kapsamlı araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

1. Lerner, M. J. (1977). "The justice motive: Some hypotheses as to its origins and forms." *Journal of Personality*, 45 (1), 1-52.
2. Levy, S. and Campbell, H. (2008). "Student Motivation: Premise, Effective Practice and Policy". *Australian Journal of Teacher Education*, 33 (5), 5.
3. Diener, E, Emmons, R. A, Larsen, R. J. and Griffin, S. (1985). "The satisfaction with life scale." *Journal of Personality Assessment*, 49 (1), 71-75.
4. Lipkusa, I. M, Dalbert, C. and Siegler, I. C. (1996). "The importance of distinguishing the belief in a just world for self versus for others: Implications for psychological well-being." *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22 (7), 666-677.
5. Lerner, M. J. and Miller, D. T. (1978). "Just world research and the attribution process: Looking back and ahead." *Psychological Bulletin*, 85 (5), 1030.
6. Dalbert, C. (2009). "Belief in a just world." *Handbook of Individual Differences in Social Behavior*, 288-297.
7. Tomaka, J. and Blascovich, J. (1994). Effects of justice beliefs on cognitive appraisal of and subjective physiological, and behavioral responses to potential stress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67 (4), 732.
8. Bandura, A. (1997). "Self-efficacy: The exercise of control." New York: Freeman
9. Gollwitzer, P. M. (1999). "Implementation intentions: Strong effects of simple plans." *American Psychologist*, 54, 493-503.
10. Luszczynska, A, Scholz, U. and Schwarzer, R. (2005). "The general self-efficacy scale: multicultural validation studies." *The Journal of Psychology*, 139 (5), 439-457.
11. Diener, E. (2009). "Subjective well-being. "The science of well-being, JCN, 11-58.
12. Shin, D. C. and Johnson, D. M. (1978). "Avowed happiness as an overall assessment of the quality of life." *Social Indicators Research*, 5 (1), 475-492.
13. Diener, E, Suh, E. M, Lucas, R. E. and Smith, H. L. (1999). "Subjective well-being: Three decades of progress." *Psychological Bulletin*, 125 (2), 276.
14. Pavot, W. and Diener, E. (2009). "Review of the satisfaction with life scale." In *Assessing well-being* (pp. 101-117). Springer, Dordrecht.
15. Lipkus, I. M, Dalbert, C. and Siegler, I. C. (1996). "The importance of distinguishing the belief in a just world for self versus for others: Implications for psychological well-being." *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 666-677.
16. Dzuka, J. and Dalbert, C. (2002). "Mental health and personality of Slovak unemployed adolescents: The impact of belief in a just world 1." *Journal of Applied Social Psychology*, 32 (4), 732-757.

17. Correia, I, Batista, M. T. and Lima, M. L. (2009). "Does the belief in a just world bring happiness? Causal relationships among belief in a just world, life satisfaction and mood." *Australian Journal of Psychology*, 61 (4), 220-227.
18. Freedman, J, Sears, O.D. and Carlsmith, M.J. (2003). "Introduction To Social Psychology." Çev. A. Dönmez. 41. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.
19. Mohiyeddini, C. and Montada, L. (1998). "BJW and self-efficacy in coping with observed victimization." In *Responses to victimizations and belief in a just world* (pp. 41-54). Springer, Boston, MA.
20. Ok, Y. (2019). Adil dünya inancı, öz yeterlilik, işyeri saldırganlığı ve işyerinde engelliye yönelik tutumlar arasındaki ilişkiler (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
21. Gilman, R. and Huebner, E. S. (2003). "A Review of Life Satisfaction Research With Children and Adolescents." *School Psychology Quarterly*, 18 (2), 192-205.
22. Vecchio, G. M, Gerbino, M, Pastorelli, C, Del Bove, G. and Caprara, G. V. (2007). "Multi-Faceted Self-Efficacy Beliefs as Predictors of Life Satisfaction in Late Adolescence." *Personality and Individual Differences*, 43 (7), 1807-1818
23. Myers, D. G. and Diener, E. (1995), "Who is Happy?." *Psychological Science*, 6 (1), 10-17
24. Ural, A. ve Kılıç, İ. (2005). "Bilimsel Araştırma Süreci ve Spss ile Veri Analizi." Detay Yayıncılık, Ankara.
25. Dalbert, C. (1999). "The world is more just for me than generally: About the personal belief in a just world scale's validity." *Social Justice Research*, 12 (2), 79-98.
26. Göregenli, M. (2003). "Şiddet, Kötü Muamele ve İşkenceye ilişkin değerlendirmeler, tutumlar ve deneyimler." *İşkencenin Önlenmesinde Hukukçuların Rolü Projesi Raporu*. İzmir.
27. Sherer, M. and Adams, C. H. (1983). "Construct validation of the self-efficacy scale." *Psychological reports*, 53 (3), 899-902.
28. Şimşek, E. ve Aktaş, H. (2014). "Örgütsel sessizlik ile kişilik ve yaşam doyumu etkileşimi: Kamu sektöründe bir araştırma." *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (2), 121-136.
29. Mishra, P. and Datta, B. (2011). "Perpetual Asset Management of Customer-Based Brand Equity-The PAM Evaluator." *Current Research Journal of Social Science*, 3 (1), 34-43.
30. Ural, A. ve Kılıç, İ. (2018). "Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi." Yenilenmiş 6. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.
31. Mallinckrodt, B, Abraham, W. T, Wei, M. and Russell, D. W. (2006). "Advances in Testing the Statistical Significance of Mediation Effects. Brief Report." *Journal of Counseling Psychology*, 53 (3), 372-378
32. Gürbüz, S. (2019). "Sosyal Bilimlerde Aracı, Düzenleyici ve Durumsal Etki Analizleri." Seçkin Yayıncılık, Ankara.
33. Kocagazioğlu, S. Y. (2019). Adli alanda çalışanlarda adil dünya inancı, tükenmişlik, iş doyumu ve yaşam doyumu ilişkisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı İstanbul.
34. Kırıl, K. (2011). Demans hasta yakınlarında depresyon ve yaşam doyumu: bilişsel duygu ayarlama, sosyal destek ve adil dünya inancı ilişkisi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
35. Riley, G. A. and Baah-Odoom, D. (2012). "Belief in a just world, generalised self-efficacy and stigma may contribute to unsafe sexual intentions via a reduced perception of vulnerability to HIV/AIDS amongst young people in Ghana." *AIDS Care*, 24 (5), 642-648.
36. Freedman, J, Sears, O.D. and Carlsmith, M.J. (2003). "Introduction To Social Psychology." Çev. A. Dönmez. 41. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.
37. Kurbanoglu, S. Serap (2004). "Öz-yeterlik inancı ve bilgi profesyonelleri için önemi". *Bilgi Dünyası*, 5 (2), 137-152.
38. Yürür, S. (2019). "Örgütsel Davranış Kuramları." Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
39. Dalbert, C. (2001). "The justice motive as a personal resource: Dealing with challenges and critical life events." Springer Science and Business Media.